

Remiss: En skärpt miljöstraffrätt och ett effektivt sanktionssystem (SOU 2025:14)

KN2025/01042

Juridiska fakultetsstyrelsen vid Lunds universitet, som har anmodats att yttra sig över rubricerat betänkande, får härmed avge följande yttrande. Yttrandet har utarbetats av universitetslektor Sverker Jönsson.

1. Allmänt om miljöstraffutredningens betänkande

Det allmänna intrycket av Miljöstraffrättsutredningens betänkande är att lagförslagen tar avstamp i ett mycket grundligt och gediget utredningsarbete. Genomgångarna av gällande lagstiftning, rättspraxis, de för området relevanta aktörerna, tillsynsmyndigheternas roll, kriminalstatistik och kriminologiska perspektiv på miljöbrottsligheten präglas av såväl bredd som djup och väl avvägda analyser.

2. Juridiska fakultetsstyrelsens bedömning av lagförslagen

Med hänsyn tagna till det grundliga arbete som präglat Miljöstraffutredningen, och till de övertygande skäl för lagförslagen som följer av ett seriöst, grannliga och kunskapsbaserat lagstiftningsarbete, finner fakultetsstyrelsen att utredningens lagförslag bör genomföras. Följaktligen, med

nedanstående kommentarer samt med de påpekanden som följer under punkten (3) nedan, *tillstyrker* fakultetsstyrelsen utredningens lagförslag.

2.1 En bred sanktionsväxling

Fakultetsstyrelsen ansluter sig till utredningens bedömning av att det finns ett stort behov att renodla miljöstraffrätten.

Fakultetsstyrelsen tillstyrker därför de förslag utredningen lämnar i syfte att åstadkomma en bred sanktionsväxling.

Fakultetsstyrelsen ansluter sig till uppfattningen att kriminaliseringar ska förbehållas förfaranden som har en direkt eller mycket nära koppling till miljöbalkens primära skyddsintressen, medan överträdelser av förvaltningsrättsliga krav eller byråkratiskt motiverade handläggningsrutiner lyfts bort från det kriminaliserade området.

2.2 En ny miljöstrafflag

Juridiska fakultetsstyrelsen tillstyrker förslaget om att en ny miljöstrafflag införs. Fakultetsstyrelsen ansluter sig också till samtliga av de skäl utredningen anför för att införa en särskild miljöstrafflag. En särskild miljöstrafflag kan förväntas skänka större allvar åt utredning och lagföring av kriminaliserade beteenden som hotar eller skadar miljörättsliga intressen.

2.3 Skärpning av straffskalor för vissa brott

Fakultetsstyrelsen anser att de av utredningen föreslagna skärpningarna av straffskalorna för uppsåtligt miljöbrott, uppsåtligt artskyddsbrott, uppsåtlig miljöfarlig kemikaliehantering och uppsåtlig otillåten avfallstransport, grovt miljöbrott och grovt artskyddsbrott är välmotiverade och bör genomföras. Straffskärpningarna, tillsammans med införandet av en särskild miljöstrafflag, kan förväntas bidra till ett förändrat synsätt på klandervärdheten hos miljöhotande och -skadande beteende, där det sker en proportionerlig uppvärdering av brott mot miljön, framförallt i förhållande till traditionell vålds- och egendomsbrottslighet.

2.4 Ett nytt avfallsbrott

Juridiska fakultetsstyrelsens bedömning är att utredningens förslag till ett nytt brott kallat *avfallsbrott* är välmotiverat.

Fakultetsstyrelsen ansluter sig också till utredningens lagtekniska utformning av avfallsbrott, det vill säga metoden att låta straffbestämmelsen självständigt definiera den kriminaliserade gärningen. Utredningens förslag till avfallsbrottets utformning uppfyller kraven på begriplighet och precision.

2.5 Införandet av regler för att förhindra dubbelprövning

Juridiska fakultetsstyrelsen tillstyrker utredningens lagförslag angående regler för att förhindra dubbelprövning.

2.6 Utökad vandelsprövning för tillståndspliktig miljöfarlig verksamhet

Juridiska fakultetsstyrelsen tillstyrker utredningens lagförslag angående regler för utökad vandelsprövning.

3. Några påpekanden angående *nationell strategisk myndighetssamverkan, miljöskaktionsavgift, nedskräpningsförseelse, tomgångskörning och gatumusik.*

3.1 Förslaget till förordning om myndighetssamverkan mot miljöbrottslighet

Fakultetsstyrelsen tillstyrker förslaget till förordning om myndighetssamverkan mot miljöbrottslighet. Emellertid anser fakultetsstyrelsen att även Kronofogdemyndigheten, Skatteverket och Bolagsverket bör upptas bland de myndigheter som *ska* ingå i den nationella samverkansfunktionen (3§ i förslaget till förordning). Skälen till fakultetsstyrelsens uppfattning härvidlag är desamma som utredningen själv presenterar när det gäller karaktären av miljöbrottsligheten: Miljöbrottsligheten är ett växande hot och en lönsam kriminell verksamhet. Området är attraktivt för grov organiserad brottslighet (s. 749). Utredningen konstaterar själv att det under utredningsuppdraget ”särskilt beaktas de utmaningar som följer av att den organiserade brottsligheten har ökat sin närvaro på miljöområdet” (s. 760), samt att det

finns ”tecken på att miljöbrottsligheten i större utsträckning än tidigare är organiserad” (s. 880). Det är med denna bakgrund fakultetsstyrelsen anser att fler myndigheter bör tas upp bland de obligatoriska parterna i den nationella samverkansfunktionen.

Med tanke på att tröskeln för aktiekapital vid start av ett aktiebolag numera är så låg som 25 000 kronor samt att det finns stora möjligheter att välja bort revisionsplikten (bland annat genom att anlita svart arbetskraft och därmed inte nå upp till fler än 3 anställda), kan det på goda grunder antas att aktiebolagsformen idag starkt inbjuder till att användas som brottsverktyg vid organiserad miljö- och avfallsbrottslighet. I syfte att tillvarata erfarenheter av missbruk av bolagsformen och konsekvenserna av aktiebolagsrättslig lagstiftning bör *Bolagsverket* därför ingå i samverkansfunktionen.

Vidare menar fakultetsstyrelsen att *Kronofogdemyndigheten* bör ingå bland de obligatoriska parterna i den nationella samverkansfunktionen. Kronofogdemyndighetens erfarenheter och arbetsuppgifter kommer naturligt i kontakt med såväl mer som mindre organiserad miljö- och avfallsbrottslighet. Iakttagelser vid till exempel utmätningsföretagningar och fastighetsvärderingar torde kunna struktureras på ett för miljöskyddet värdefullt sätt. I syfte bland annat för att tillskapa sådana strukturer och strategier och system för återkoppling bör Kronofogdemyndigheten ingå bland det nationella samverkansrådets obligatoriska parter.

Det finns goda skäl att anta att utnyttjandet av svart arbetskraft, eller på andra sätt undgå skatteplikt, inte sällan går hand i hand med en ovilja att iaktta krav som ställs på verksamheter i miljörättslig lagstiftning. *Skatteverket* bör därför ingå bland det nationella samverkansrådets obligatoriska parter.

Fakultetsstyrelsen ansluter sig alltså till betänkandets slutsats att ”De kopplingar som finns mellan miljöbrottslighet och annan brottslighet, särskilt ekonomisk brottslighet kan också förväntas innebära ett ökat samverkansbehov även med andra

myndigheter” (s. 491), men anser att detta behov är så stort att Bolagsverket, Kronofogdemyndigheten och Skatteverket bör ingå som obligatoriska parter i det nationella samverkansrådet.

3.2 Miljösanktionsavgiftens minimibelopp

Enligt betänkandets förslag ska minimibeloppet för miljösanktionsavgift höjas till 5 000 kronor, för att markera att ”systemet med miljösanktionsavgifter är till för överträdelser som har viss dignitet” (s. 627-628). Fakultetsstyrelsen menar att minimibeloppet kan sättas högre, förslagsvis till 10 000 kronor, för att uppnå den markering betänkande åsyftar.

Vid en jämförelse med till exempel nivåerna för ordningsbot när fordon används vid färd på väg utan att vara försett med vinterdäck eller likvärdig utrustning då sådan utrustning ska användas (2000 kronor); hastighetsöverträdelse med mer än 35 km/h när hastighetsbegränsningen är högre än 50 km/h (4000 kronor) eller då vindrutetorkare saknas eller är inte effektiv på bil med vindruta (500 kronor)¹, förefaller minimibeloppet för miljösanktionsavgift således vara förhållandevis lågt.

3.3 Nedskräpningsförseelse

Juridiska fakultetsstyrelsen anser, till skillnad från utredningen, att brottet *nedskräpningsförseelse* (18§ i förslaget till miljöstrafflag) istället bör avkriminaliseras och lyftas bort från det straffbara området. En sådan avkriminalisering är i linje med allmänna straffrättsliga krav på en tillräcklig grad av kränkning av ett skyddsintresse för att kriminalisera ett visst beteende. Nedskräpningsförseelse bör också avkriminaliseras av de skäl som utredningen själv anför: att kriminaliseringar ska förbehållas förfaranden som har en direkt eller mycket nära koppling till miljöbalkens *primära* skyddsintressen. Det bör undvikas att polis, åklagare och i sämsta fall tingsrätter

¹ (Riksåklagarens föreskrifter om ordningsbot för vissa brott, SFS 2024:1084)

ägnar spanings-, utrednings- och lagföringsresurser åt den typ av bagatellartade beteenden som omfattas av brottet nedskräpningsförseelse.

3.4 Brotts mot förbud mot tomgångskörning och gatumusik

Fakultetsstyrelsen anser, till skillnad från utredningen, att brott mot förbud mot tomgångskörning och gatumusik (20§ i förslaget om miljöstrafflag) istället bör avkriminaliseras, av samma skäl som anförts ovan angående nedskräpningsförseelse.

Särskilt kriminalisering av brott mot förbud mot gatumusik saknar helt resonans i sammanhanget med tanke på de allvarliga utgångspunkter som anförts för betänkandets lagförslag: ”[...] miljöbrottslighet har blivit ett hot mot global säkerhet och en lönsam kriminell verksamhet, inom EU och över hela världen och pekar på att brott mot miljön hotar överlevnaden för alla levande arter, har en enorm ekonomisk påverkan, och förväntas öka ytterligare. Möjligheter till stora förtjänster, luckor i lagstiftningen, låg risk för upptäckt och milda påföljder gör miljöbrottslighet till en mycket attraktiv verksamhet för kriminella (Europol 2022). År 2016 uppskattade Interpol och FN:s miljöprogram UNEP att miljöbrottslighet var den fjärde största kriminella sektorn på global nivå och att den ökar med mellan fem och sju procent per år (UNEP Interpol 2016).” (s. 274). Det är svårt, för att inte säga fullständigt omöjligt, att se på vilket sätt gatumusikanter överhuvudtaget har med dessa utgångspunkter, och därmed med en ny miljöstrafflag att göra.

Enligt delegation

Sverker Jönsson